

Rejony hodowlane – koncepcja i praktyka po 10 latach Hunting divisions – the concept and practice after 10 years

PIOTR BESZTERDA¹, ANTONI PRZYBYLSKI²

¹Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu

²Okręgowa Rada Łowiecka w Pile

Abstract: The conception of creation and functioning in Poland the hunting divisions as a modern field unit, as a population management space especially of big game was discussed. The idea of hunting divisions existence is the year-long management of game population in its range. In 1997 started to oblige Long-term Hunting Management Plans, which assume perspective planning in period of 10 years. Actually within the country exist 147 Hunting Divisions. The experiences gained between 1997 and 2007 and actual stage show many week points in functioning of divisions. The main shortcoming is lack of reliable knowledge about the number and structure of game population. Moreover lack of authorization of the hunting division coordinators causes that in many regions management is based on the plans prepared for the hunting district level, what is serious mistake for red deer population.

Słowa kluczowe: rejony hodowlane, gospodarka łowiecka.

Key words: hunting divisions, game management.

WSTĘP

Najważniejszym zadaniem łowiectwa jest optymalne gospodarowanie populacjami zwierzyny. Funkcjonujący od lat 50 ub. wieku system gospodarki łowieckiej w Polsce oparto o podział terytorium

kraju na obwody łowieckie. Rosnące stany zwierzyny grubej, szczególnie gatunków jeleniowatych, i związane z tym problemy ich oddziaływania na środowisko, spowodowały, że na przełomie lat 80. i 90. ub. wieku powstała nowoczesna koncepcja sterowania populacjami zwierząt łownych. Koncepcje optymalizacji gospodarowania populacjami na dużych przestrzeniach realizowane są w praktyce łowieckiej od wielu lat w łowiskach naszych zachodnich sąsiadów. Potrzeba nowego spojrzenia na gospodarkę łowiecką w Polsce wynikała z pogarszającej się sytuacji ekosystemów większości gatunków zwierząt łownych. Dodatkowym argumentem dla nowego sposobu gospodarowania miało być zahamowanie pogarszającej się jakości osobniczej zwierzyny, głównie w populacjach jeleni. Dotychczasowa praktyka wykazała, że prawidłowe gospodarowanie populacjami takich gatunków zwierzyny grubej, jak łoś czy jeleń, w warunkach istniejącego modelu przestrzennego gospodarki łowieckiej, staje się trudnym i niejednokrotnie wręcz niemożliwym zadaniem. Nowa koncepcja, oparta na zasadzie zarządzania populacjami, polega na traktowaniu całego zbioru

zwierząt danego gatunku jako obiektu biologicznego, których areal bytowania znacznie wykracza poza granice jednego, a nawet kilku obwodów łowieckich. Zasadniczym podmiotem przyjmującym oddziaływanie technik gospodarki łowieckiej staje się populacja – zbiór osobników danego gatunku – żyjących w określonej przestrzeni zajmowanego przez nie środowiska przyrodniczego.

POWSTANIE REJONÓW HODOWLANYCH

O potrzebie jednolitego sposobu gospodarowania niektórymi gatunkami zwierzyny łownej na obszarze znacznie przekraczającym powierzchnię obwodu łowieckiego pisał już w 1971 roku Stanisław Dziegielewski w odniesieniu do jelenia: „Jeleń potrzebuje i żyje w granicach obszernego arealu życiowego, który czeski badacz Bubenik określił na 25–30 tys. ha. Wszyscy autorzy ówczesnych prac o jeleniu wskazywali na konieczność objęcia jednolitą polityką hodowlaną dużych rejonów leśnych. Wszystkie poczynania w kierunku regulacji struktur – płciowej i wiekowej – nie dadzą pełnych wyników, jeśli dla tej zwierzyny nie będzie się stosować identycznych metod w granicach ich naturalnego obszaru życiowego. Zależnie od rozczłonkowania lasów i warunków terenowych powinno się utworzyć rejony hodowli jelenia”.

Drugim gatunkiem zwierzyny grubej, który wymagał gospodarowania na dużym obszarze, przekraczającym powierzchnię obwodu łowieckiego, był łoś. Od 1982 roku podejmowano próby wprowadzenia rejonizacji umożliwiającej prowadzenie racjonalnej gospodarki populacją łośa.

Zmiana podejścia do problemu gospodarowania częścią żywych zasobów przyrody była coraz częściej podnoszona. Ostatecznego sformułowania celów i konieczności utworzenia rejonów hodowlanych dokonali na seminarium „Model łowiectwa we współczesnej Polsce” w 1992 roku profesorowie B. Fruziński i Z. Pielowski: „Wycho- dząc z ekologicznie, ale i gospodarczo ze wszech miar słusznego założenia, że racjonalnie można gospodarować tylko całymi populacjami, a nie ich sztucznie, terenowo podzielonymi częściami, wręcz narzuca się wniosek, że sensowne sterowanie populacją możliwe jest tylko wówczas, gdy wszystkich zarządców i użytkowników łowieckich obligować będą jedne i te same zasady, metody i sposoby gospodarki. Oznaczałoby to konieczność utworzenia dla gospodarki łowieckiej nowych jednostek terenowych, obszarowo obejmujących całe arealy występowania populacji danych gatunków zwierzyny grubej. A jako że zwierzyna gruba występuje obecnie we wszystkich niemalże łowiskach, łączyłoby się to z nowym przyrodniczo-łowieckim podziałem całego terytorium kraju. Aktualny podział na obwody łowieckie warunkom tym nie odpowiada, choć są jednostki terenowe wielkości kilku tysięcy hektarów. O ile obwody łowieckie tej wielkości są wystarczająco duże do prowadzenia racjonalnej gospodarki zwierzyną drobną, o tyle zupełnie nie odpowiadają współczesnym założeniom hodowli zwierzyny grubej. Po niewielkich gdzieniegdzie korektach granic mogłyby natomiast z powodzeniem wchodzić w skład nadrzędnych wielkoobszarowych łowieckich jednostek terenowych (rejonów)”.

Kolejnym krokiem uzasadniającym konieczność powstania rejonów hodowlanych było stanowisko zawarte w „Raplocie o zwierzętach łownych w Polsce” (1993). Według autorów raportu:

- utworzenie rejonów hodowlanych, jako zupełnie nowych jednostek w systemie organizacji przestrzennej gospodarki łowieckiej, jest poważnym krokiem w kierunku postawienia gospodarki łowieckiej na poziomie odpowiadającym współczesnym wymogom przyrodniczym i ekonomicznym;
- rejon hodowlany zrzeszałby na określonych zasadach wszystkich zarządców i dzierżawców obwodów łowieckich obszarowo przez niego objętych i stanowiących integralne jego części;
- działania wszystkich zarządców i dzierżawców powinny być podporządkowane założeniom hodowlano-ochronnym dla danego rejonu, na których spoczywa wspólna odpowiedzialność za losy zwierzyny i środowiska jej bytowania;
- przedstawiciele wszystkich obwodów łowieckich wchodzących w skład rejonu każdego roku wspólnie, według najlepszej wiedzy i intencji, ocenialiby stan liczebny zwierzyny dla całego obszaru, a co za tym idzie opracowaliby plan pozyskania oraz inne elementy planu hodowlanego, z proporcjonalnym rozbiem na poszczególne obwody;
- we własnym zakresie i w dobrze pojętym wspólnym interesie, co roku kontrolowane i oceniane, byłoby też ilościowe i jakościowe wykonanie planów odstrzału przez poszczególnych użytkowników obwodów;
- ocena prawidłowości odstrzału samców zwierzyny płowej dokonywana powinna być na szczeblu rejonu hodowlanego.

REJONY HODOWLANE – CEL, ZADANIA, ZASADY TWORZENIA I FUNKCJONOWANIE

Koncepcja utworzenia rejonów hodowlanych została ostatecznie zrealizowana w 1997 roku. Rejony hodowlane powołano na podstawie Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 9 maja 1997 r. (DzU z 30 maja 1997 r.), w sprawie szczegółowych zasad sporządzania i zatwierdzania wieloletnich planów łowieckich i rocznych planów łowieckich.

Ważnym krokiem w kierunku ustalenia zakresu odpowiedzialności za wdrożenie rejonów hodowlanych było „Porozumienie” zawarte między Generalnym Dyrektorem LP a Przewodniczącym Zarządu Głównego PZŁ w sprawie zasad ustalania wieloletnich łowieckich planów hodowlanych.

Zasady tworzenia rejonów hodowlanych, jako część ramowych wytycznych w zakresie zagospodarowania rejonów hodowlanych, zgodnie z porozumieniem opracowane zostały przez zespół naukowców i praktyków łowieckich powołany przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych w październiku 1997 r. Ustalono że:

- Populacje zwierząt łownych, zwłaszcza większych lub bardziej mobilnych, nie są ograniczone do pojedynczych ekosystemów, lecz funkcjonują w obrębie jednostek wyższego rzędu, mianowicie krajobrazów.
- Ze względów pragmatycznych postanowiono przyjąć podział na 17 regionalnych dyrekcji LP, a w ich ramach tworzyć rejony hodowlane na podstawach ekologiczno-fizjograficznych,

a nie administracyjnych, nie dzieląc przy tym obwodów łowieckich.

- W przypadku występowania dużych obszarów kompleksów leśnych o charakterze puszczańskim powinny one w całości, wraz z otuliną rolniczą i enklawami, wejść w skład jednego rejonu hodowlanego.
- W regionach o niskiej lesistości przeważać będą krajobrazy polno-leśne, i takie będą rejonu.
- W rzadkich przypadkach mogą być tworzone wodno-błotne rejonu hodowlane.
- Dla każdego typu rejonu hodowlanego określa się gatunki wiodące. Dla krajobrazu leśnego będą to: łoś, jelen, dzik, sarna lub daniel. Dla krajobrazu polno-leśnego mogą to być kuropatwa lub zając.

Powstanie rejonów hodowlanych stworzyło możliwość racjonalnego gospodarowania populacjami zwierząt łownych na większych obszarach i dało możliwość elastycznego planowania oraz realizacji pozyskania zwierzyny w obwodzie łowieckim. Istotnym elementem tych ustaleń było powołanie koordynatorów odpowiedzialnych za realizację planu w danym rejonie hodowlanym.

REJONY HODOWLANE

– STAN OBECNY

Realizując wytyczne zawarte w rozporządzeniu MSZNiL z dnia 9 maja 1997 roku w sprawie szczegółowych zasad sporządzania i zatwierdzania wieloletnich łowieckich planów hodowlanych i rocznych planów łowieckich utworzono w Polsce (na lata 1997–2007) 144 rejonu hodowlane, w skład których weszło 5098 obwodów łowieckich. Po pierwszym

dziesięcioletnim okresie wdrożeniowym w wielu RDLP dokonano zmian powierzchniowych rejonów, dostosowując ich granice do rzeczywistych arealów bytowania przede wszystkim populacji jeleni, jako podstawowego wskaźnika wielkości rejonu. Innym ważnym kryterium korekty było uwzględnienie istniejących ciągów migracyjnych jeleni między poszczególnymi kompleksami leśnymi oraz rezygnacja z często sztucznie narzuconych administracyjnie granic. Brane były również pod uwagę inne elementy, które w określonych warunkach wymuszały niejako granice rejonów. Były to przede wszystkim nowe szlaki komunikacyjne powstające na terenie kraju. Ewidentnym tego przykładem jest podział na rejonu hodowlane RDLP we Wrocławiu. W 1997 roku na terenie tej dyrekcji zostało utworzonych 20 łowieckich rejonów hodowlanych, natomiast w 2007 roku ich liczba została ograniczona do 9. W rzeczywistości zmniejszenie liczby rejonów wymusiła budowa autostrady A-18, zachodni odcinek autostrady A-4 oraz drogi ekspresowe nr 5 i nr 3.

Obecnie w Polsce w aktualnie obowiązujących wieloletnich łowieckich planach hodowlanych na lata 2008–2017 wyodrębnionych jest 147 rejonów hodowlanych.

AKTUALNE PROBLEMY

I NEGATYWY

W FUNKCJONOWANIU REJONÓW HODOWLANYCH

Rejonu hodowlane jako jednostki służące do prowadzenia jednolitej gospodarki łowieckiej na dużym areale nabrały już właściwego znaczenia, stanowiąc znaczny postęp w prowadzeniu gospodarki łowieckiej. O ich istotnej roli w sterowaniu

populacjami zwierzyny w dużej mierze decyduje koordynator łowieckiego rejonu hodowlanego, którego merytoryczna wiedza i zaangażowanie konsoliduje zainteresowane strony, co sprzyja rozumieniu znaczenia stworzenia tej nowej jednostki w gospodarce łowieckiej. I odwrotnie – brak zaangażowania i bierność koordynatora rzutuje negatywnie na funkcjonowanie rejonu.

Sporządzone w uzgodnieniu między trzema stronami (Lasy Państwowe, Polski Związek Łowiecki, Zarząd Województwa) wieloletnie łowieckie plany hodowlane, będące dokumentami strategii optymalizacji gospodarki łowieckiej, wymagają stałego monitoringu i nadzoru z poziomu tej przestrzeni działania. Koordynator z zadaniami określonymi w przepisach wykonawczych do ustawy Prawo łowieckie powinien być niekwestionowanym liderem, skupiającym największe autorytety „game management” z przestrzeni wykonywanych zadań.

Ustanowienie osoby odpowiedzialnej za nadzór i koordynację realizacji planu wieloletniego w danym rejonie hodowlanym określone zostało w wyżej wymienionym „Porozumieniu”. Na podstawie tego dokumentu Dyrektorzy RDLP powołali koordynatorów rejonów. W 1997 roku, na początku pierwszego dziesięcioletniego okresu obowiązywania włph, funkcję koordynatorów pełniło 126 nadleśniczych oraz 18 innych pracowników nadleśnictw. W momencie zakończenia tego okresu stan osobowy nie zmienił się i praktycznie pozostał w rękach pracowników Lasów; nadal 126 koordynatorów to nadleśniczowie, 8 osób to inni pracownicy nadleśnictw, natomiast w RDLP Poznań, nad 10 rejonami hodowlanymi pieczę sprawuje jeden pracownik RDLP.

Istotnym zatem mankamentem właściwego funkcjonowania rejonu jest brak w przepisach wykonawczych do ustawy Prawo łowieckie konkretnego umocowania koordynatora rejonu hodowlanego. W praktyce sprawę tą niektórzy dyrektorzy RDLP powierzyli i wskazali zadania w stosownych zarządzeniach wewnętrznych. Czternastoletni okres istnienia rejonów w pełni potwierdził celowość i sens ich wprowadzenia. Natomiast brak ich prawnego umocowania jest zasadniczo frustrująca i niezrozumiała, stwarza w wielu przypadkach niechęć do rozwiązania wielu problemów i prowadzi do wielu nieprawidłowości, takich jak:

- braku właściwej wiedzy o rzeczywistym stanie populacji, w tym przede wszystkim liczebności, przyroście, strukturze płci i wieku;
- braku możliwości bieżącej korekty rocznych planów pozyskania, głównie jeleniowatych, szczególnie pod koniec okresu polowań;
- występowanie „sztywnych” regulacji prawnych krępujących działania dzierżawców i zarządców obwodów łowieckich w przypadku nie wykonania rocznego planu pozyskania jeleniowatych;
- brak czasu na solidne sporządzanie rocznych planów łowieckich – wyniki inwentaryzacji wiosennych i letnich nie są uwzględniane w całościowym oglądzie stanu zwierzyny w rejonie hodowlanym.

Powyższe negatywy i nieprawidłowości są podstawowym powodem, że nadal w większości kół łowieckich i ośrodkach hodowli zwierzyny planowanie roczne pozyskania zwierzyny i realizacja odstrzału, podobnie jak przed 1997 rokiem, nadal odbywa się na poziomie obwodu łowieckiego.

Kolejnym mankamentem są błędy w ocenie liczebności i pozostałych struktur populacji. Analiza funkcjonowania wieloletnich łowieckich planów hodowlanych na lata 1997–2007 przeprowadzona w 78 nadleśnictwach wykazała, iż tylko w 4 jednostkach różnice pomiędzy założeniami planów a rzeczywistą liczebnością populacji zwierzyny grubej nie przekraczały 20%. W pozostałych jednostkach rozbieżności były znacznie większe i sięgały niekiedy nawet 350%. Niewiarygodność tych ocen wynika z wielu przyczyn wymagających osobnego oglądu i opracowania.

Obecnie, po trzech latach drugiego okresu 10-letniego (2007–2017) stany docelowe jeleniowatych zostały w wielu przypadkach osiągnięte, a nawet przekroczone. Dotyczy to większości obszaru Pomorza oraz części Wielkopolski. Problem ten ma miejsce szczególnie w rejonach o wyższym od przeciętnego zagęszczeniu jeleni i danieli. W takich sytuacjach należy rozważyć, czy ujawnione zniżenie wyjściowego stanu liczebnego jeleni na początku okresu musi skutkować wyłącznie redukcją, czy także lub wyłącznie korektą stanu docelowego. W powyższej sytuacji rozstrzygającym elementem decyzyjnym powinien być stan i perspektywa trwałości środowiska (drzewostanów), a nie błąd w szacowaniu liczebności.

POZYTYWNE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA REJONÓW HODOWLANYCH

W wielu jednak przypadkach, dotychczasowe sposoby funkcjonowania rejonów w poszczególnych RDLP dostarczają wiele pozytywnych przykładów trafności koncepcji tych nowych jednostek organi-

zacji przestrzennej. Sama zmiana liczby rejonów w większości RDLP świadczy o ciągłym poszukiwaniu najlepszych rozwiązań. Również działania niektórych koordynatorów w wielu przypadkach wyprzedzają zapóźnienia legislacyjne. Oto przykłady:

1. Objęcie granicami jednego rejonu całego zwarteo i jednorodnego kompleksu leśnego, który administracyjnie zarządzany jest przez kilka RDLP. Przykładem jest VII rejon hodowlany „Puszcza Notecka”, którego 7 nadleśnictw należy administracyjnie do 3 RDLP (Piła, Poznań i Szczecin).
2. Włączenie do wspólnego gospodarowania populacją jeleni sąsiadującego bezpośrednio z rejonem hodowlanym parku narodowego. IV rejon hodowlany Człopa współpracuje od 2 lat z Drawieńskim Parkiem Narodowym. Dokonywana jest wspólna ocena liczebności i jakości populacji, a w puli odstrzałów uwzględnia się jelenie migrujące z DPN na obwody kół łowieckich.
3. W normalny tryb funkcjonowania rejonów wchodzi działania planistyczne, tj. rozdział zwierzyny (jelenie) przeznaczonej do pozyskania na nadleśnictwa wchodzące w skład rejonu, a dopiero z tego szczebla na poszczególne obwody łowieckie.
4. Pozostawianie pewnej niewielkiej puli odstrzałowej jako bezpiecznej rezerwy do rozdziału pod koniec sezonu łowieckiego.
5. Prowadzenie właściwie rozumianej koordynacji na poziomie rejonu hodowlanego.
6. Obowiązkowe organizowanie ocen trofeów i wystaw w rejonie hodowlanym.

PRZYKŁAD MODELOWY – IV REJON HODOWLANY CZŁOPA (RDLP PIŁA)

IV Rejon hodowlany Człopa (w okresie 1997–2007 funkcjonował jako III rejon) jest jednym z siedmiu łowieckich rejonów hodowlanych, działających na terenie RDLP w Piłę. W skład rejonu wchodzi 26 obwodów łowieckich leżących w 4 nadleśnictwach: Człopa, Tuczno, Krzyż i Trzcianka. Powierzchnia całkowita rejonu wynosi 148 tys. ha, w tym powierzchnia leśna 82 tys. ha. Gatunkiem wiodącym w rejonie jest jeleni, którego liczebność szacowana jest na poziomie około 2000 osobników. Gospodarowanie populacją jeleni prowadzone jest na podstawie rzeczywistych stanów liczebnych i parametrów strukturalnych. W tym celu przeprowadza się wiosną w jednym terminie na obszarze całego rejonu inwentaryzację zwierząt, a w okresie letnim prowadzi się obserwacje pozwalające określić strukturę populacji, w tym przede wszystkim strukturę płci i przyrost. Dokonuje się również oceny rozmieszczenia przestrzennego jeleni w rejonie. W wyniku prowadzonych obserwacji ocenia się strukturę wieku byków oraz określa się także udział form poroży. Na podstawie powyższych danych oraz analizy odstrzałów z poprzednich sezonów łowieckich, z inicjatywy koordynatora rejonu na wspólnym spotkaniu nadleśniczych i łowczych kół z całego rejonu, dokonywana jest ocena stanu populacji. Ustalony zostaje plan odstrzału dla rejonu, a następnie dokonuje się rozdziału puli odstrzału na poszczególne nadleśnictwa. Rozdziału jeleni dokonuje się według grup płciowo-wiekowych, a jeleni byków – według klas wieku. Z kolei nadleśnictwa dokonują

rozdziału przyznanej do odstrzału liczby jeleni na poszczególne obwody łowieckie według podobnego schematu. Szczególną uwagę zwraca się na jakość grupy byków i działania w celu postarzenia grupy byków. Priorytetem jest jakość wynikająca z obserwacji letnich oraz z corocznych ocen poroży.

Konsekwentnie prowadzona gospodarka dała już widoczne efekty. W latach 2003–2010, na podstawie obserwacji letnich, udział I klasy wieku jeleni byków zmalał z 77% do 60%, II klasy wieku wzrósł z 22% do 36%, a III klasy wieku wzrósł z 1% do 4%. U byków zwiększa się udział wyższych form poroża. W tym okresie udział form powyżej ósmaka w I klasie wieku wzrósł z 26% do 36%, a w II klasie udział form od dwunastaka i powyżej tej formy zwiększył się z 24% do 38%.

W wyniku tych wspólnych działań liczba pozyskanych byków w III klasie wieku zwiększyła się z 5 osobników w sezonie 2003/2004 do 21 osobników w sezonie 2010/2011, a ich udział w całkowitym pozyskaniu byków w ostatnim sezonie wynosi już 8%. Co drugi pozyskany byk w III klasie wieku posiadał medalowe trofeum.

WNIOSKI

1. Wskazanie zakresu zadań koordynatorów rejonów hodowlanych z jednoczesnym umocowaniem ich w przepisach wykonawczych do ustawy Prawo łowieckie jest pilną potrzebą praktyki łowieckiej i podstawowym warunkiem usprawniającym skuteczne i prawidłowe funkcjonowanie rejonów hodowlanych.
2. Bieżący monitoring wszystkich parametrów populacji poszczególnych gatunków zwierzyny w przestrzeni rejonu

hodowlanego i ich wpływu na środowisko bytowania. To zadanie powinno być traktowane priorytetowo. Błędne szacunki zagęszczeń początkowych mogą skutkować nieprawidłowym sposobem użytkowania populacji w całym okresie obowiązywania planów.

3. Niezbędną może się okazać korekta granic wielu rejonów hodowlanych, szczególnie w przypadku dzielenia puszczy lub kompleksów leśnych leżących w kilku odrębnych jednostkach LP.
4. Postępująca fragmentacja siedlisk, wynikająca z planowanego rozwoju infrastruktury komunikacyjnej stanowi poważne zagrożenie dla funkcjonującego obecnie systemu wielkopowierzchniowego gospodarowania populacjami zwierzyny grubej.
5. Współdziałanie sąsiadujących ze sobą rejonów hodowlanych o podobnych warunkach fizjograficznych powinno prowadzić do pełnej współpracy w zakresie oddziaływania na „przenikające” się populacje. Dotyczy to rejonów usytuowanych w dwóch lub nawet kilku RDLP, oraz rejonów graniczących z parkami narodowymi, i powinno stanowić o zachowaniu prawidłowego funkcjonowania krajobrazów.

LITERATURA

- BOBEK B., PŁAKSEJ A., FRĄCKOWIAK W., MERTA D., 2007: Gospodarka łowiecka i ochrona populacji dzikich zwierząt na terenie RDLP we Wrocławiu. RDLP Wrocław.
- DEPCZYK K., ŁOGIN M., PIELOWSKI Z., PRZYBYLSKI A., WEKSEJ K., WĘDZIŃSKI A., 1997: Jeleń na Pomorzu. Fundacja Przyrodniczo Ekologiczna, Szczecinek.
- DZIĘGIELEWSKI S., 1971: Współczesne sposoby hodowli jelenia. *Zachodni Poradnik Łowiecki* 3–4, Poznań.
- FRUZIŃSKI B., PIELOWSKI Z., 1992: Model łowiectwa we współczesnej Polsce. Materiały konferencyjne PZŁ, Warszawa.
- KACZMAREK W., 2004: Gospodarowanie populacją jelenia w III rejonie hodowlanym RDLP w Pile. *Zachodni Poradnik Łowiecki* 4, Piła.
- KACZMAREK W., 2011: Letnia obserwacja jeleni w IV Rejonie Hodowlanym RDLP w Pile w 2010 roku. *Zachodni Poradnik Łowiecki* 4, Piła.
- KONSENCJUSZ M., 2011: Idea i funkcjonowanie łowieckich rejonów hodowlanych. Praca doktorska (w przygotowaniu).
- PIELOWSKI Z., KAMIENIARZ R., PANEK M., 1993: Raport o zwierzętach łownych w Polsce. ELWOJ-TRIO, Warszawa.

Streszczenie: *Rejony hodowlane – koncepcja i praktyka po 10 latach.* Omówiono koncepcję powstania i funkcjonowania w Polsce łowieckich rejonów hodowlanych jako nowoczesnych jednostek terenowych, przestrzeni gospodarowania populacjami przede wszystkim zwierzyny grubej. Ideą funkcjonowania rejonów jest gospodarowanie zwierzyną w całorocznym areale bytowania populacji. W 1997 roku zaczęły obowiązywać Wieloletnie Łowieckie Plany Hodowlane, których założeniem było perspektywiczne planowanie gospodarki łowieckiej w okresach 10-letnich. Obecnie funkcjonuje w kraju 147 rejonów hodowlanych. Doświadczenia zdobyte w okresie 1997–2007 oraz stan obecny wskazują na wiele niedociągnięć w prawidłowym funkcjonowaniu rejonów. Podstawowym mankamentem jest brak rzetelnej wiedzy o liczebności oraz struktury populacji. Ponadto brak umocowania prawnego koordynatorów rejonów hodowlanych sprawia, że w wielu rejonach hodowlanych gospodarka łowiecka opiera się przede wszystkim na planowaniu użytkowania populacji na poziomie obwodu łowieckiego, co w przypadku populacji jeleni jest poważnym błędem.

Authors' addresses:
Piotr Beszterda
RDLP w Toruniu
ul. Mickiewicza 9
87-100 Toruń
Antoni Przybylski
ORŁ w Pile
ul. Powstańców Wlkp. 190
64-920 Piła